

Miquel Pairoli, un home i una obra convincent

Pep Vilà

Amb el cartesià Miquel Pairoli (1955-2011), home en molts punts d'absoluta fermesa, contemplatiu, a voltes un xic adust i càustic, m'hi unien relligats, com en una mata de jonc, diversos tipus de lligams:

a) Érem gairebé d'una mateixa generació, educats en temps difícils. Vam cursar estudis de Filologia Hispànica, branca de filologia catalana (1974-1979) al Col·legi Universitari de Girona (tres anys) i després dos més a la Universitat Autònoma de Barcelona, sense haver estudiat mai català al batxillerat, autodidactes. Vam escoltar i compartir les lliçons dels mateixos professors, teníem, llevat dels gustos personals, de les assignatures optatives, gairebé les mateixes lectures obligatòries. Per acabar-ho d'adobar, vam fer la tesina doctoral amb el mateix professor: el doctor Josep Romeu i Figueras, de grata memòria, que vivia a Barcelona. Una vegada al mes anàvem, per separat, a veure'l, al carrer París, per comentar-li els nostres avenços en la recerca. Ell la va fer sobre un tema folklòric, la importància de la nit de Sant Joan en la cultura popular catalana (encara inèdita), un servidor sobre una obra de pastorets, barroca, rossellonesa, del segle XVII. En certs moments vam recordar junts el mestratge de Jordi Castellanos, entre molts altres professors que llavors es desplaçaven en tren des de Barcelona a Girona per a donar classes.

Als anys vuitanta la literatura catalana, resistencialista, amb pocs nuclis de poder, no tenia encara les possibilitats de difusió, ni de riquesa polièdrica, que li atorguem avui. La militància cultural estava molt arrelada. Les editorials eren poques i concentrades gairebé totes a Barcelona. Hi havia una colla de mandarins que filtraven i manaven molt. A Girona la gent del gremi llegia la revista *Presència*, freqüentava els Premis Bertrana, les sales d'art i assaig, s'endinsava en les diverses versions del realisme històric i social que, predominants, marcaven un territori tot just desbrossat. Tothom encara usava

màquina d'escriure, tenia paper carbó i jocs de paper ceba si volia conservar còpia d'algun treball després que l'hagués lliurat. Pairoli fou autor d'un llibre: *L'enrenou dels anys 80* (1987), on comenta alguns aspectes d'aquelles diades amb la pressió accentuada dels mitjans de comunicació de masses i els audiovisuals, de les lluites polítiques i culturals al carrer i a la universitat, la defensa de la llengua catalana, etc.

Des del punt de vista de les afinitats estètiques, sorgien nous escriptors, se'n valoraven d'altres ja de consagrats, que animaven aquell panorama del darrer franquisme i de la primera democràcia: Terenci Moix, Baltasar Porcel, Joan Brossa, Pere Gimferrer, Mercè Rodoreda, Llorenç Vilallonga, Pere Calders, Salvador Espriu, Montserrat Roig, Narcís Comadira, Josep Pla de qui va pouar aquesta sensibilitat descriptiva, amb un accent de familiaritat, Joan Vinyoli, Biel Mesquida, el primer Quim Monzó, i un llarg etc. Ara poca gent valora el paper importantíssim que van fer Llibres del Mall en la recuperació del panorama poètic del país. Encara que no era poeta, la poesia sempre fou del seu interès. Recordo que en Miquel tenia una especial predilecció, una devoció per l'obra sencera de Josep Pla, rica en notícies i detalls, pel novel·lista mallorquí Llorenç Villalonga, per l'Espriu poeta i narrador. En el camp de les lletres universals, sentia atracció per les lletres italianes. Crec que la seva vessant com a dietarista es deu, principalment, a la lectura del famós dietari de Pavese (*Il mestiere de vivere*, *L'ofici de viure*, en traducció catalana de Bonaventura Espinosa), la coneixença dels dietaris del portugués Miquel Torga (1907-1995). També valorava l'obra de Giuseppe Tomasi de Lampedusa, la d'Umberto Eco. Si llegiu, però, la seva obra, que il·lumina fragments de la seva vida, veureu que el catàleg de lectures i de predileccions és molt més vast que aquests noms i escoles que tot just us apunto com a balanç d'urgència. Era molt bon coneixedor i tra-

ductor de literatura francesa. Tenia capacitat per assimilar contínuament nous autors i cultures sorgides del nostre entorn.

b) Per raons de veïnatge teníem un tracte prou sovintejat. Els dos veníem d'una pairal contrada. Una sensibilitat de petit pagès emmotllava el seu esperit amb la mitificació d'uns indrets molt concrets del poble de Quart, tocats amb art de miniaturista. Com a descendent de petits propietaris rurals, els seus avis tenien casa i camps a Palol d'Onyar, que gairebé es tocaven amb els que posseïa la meua besàvia, abans que la família Pairoli, pels volts dels anys 40 decidís anar a viure, a una casa nova, al pla, a peu de carretera, abans d'arribar al poble de Quart. Un seu rebesavi havia estat paborde de l'església de Sant Sadurní de Palol, detall que vaig descobrir unes setmanes abans que morís en llegir un llibre d'obra de la parròquia a l'Arxiu Diocesà de Girona. Ben segur que l'hi hagués plagut conèixer aquesta notícia. En Miquel venia a peu, amb el gos, fins a ca meua, Can Llagosta, amb els seus llibres dedicats. Allí compartíem xafarderies culturals, ens deixàvem llibres, parlàvem del temps, dels vents, de veïns i de masovers amb la vista al fons d'unes tardes incandescentes rere el Montseny. Podria donar fe de notari de l'exactitud de moltes de les descripcions que surten al dietari *Octubre* (2010), de masos, de persones, de camins, d'aquells darrers raigs del dia que dauraven aquelles muntanyes de les Gavarres, de la cultura d'un aspre món, de terres eixutes, de l'ús i la prevenció de la memòria. La majoria de la pagesia del lloc que posseïa un verb en català molt de la terra, es feia un sobresou llarg tallant i lligant feixines de bruc que venien als forns de ceràmica i a les fleques del poble. Amb la modernització, el fuel i el gas-oil van desplaçar aquest combustible, que de retop va perjudicar la neteja del bosc amb la recollida de la ramassa sobrera. Mentre feia el seu llibre sobre el poble de *Quart* (2003) li vaig facilitar la documentació que tenia recollida sobre l'existència d'una confraria medieval dels terrissaires del poble. Crec que moltes pàgines que va escriure sobre el seu jo joiós i vital, la seva coneixença de la natura, sobre les eines del camp, els signes del cel, els vents de marinada que arribaven cansats fins la carretera dels Àngels, provinents de la zona de Sant Feliu de Guíxols, es deuen al contacte que en Miquel mantenia amb la terra i la gent, mentre tancava tractes sobre la poda, el llaurar o la sega, en aquesta illa breu, de portentosa vida, plena d'ocells de ribera que freqüentaven

l'Onyar, que eren les seves Gavarres, amb aquests fons de muntanyes terroses, cada dia més despoïats, amb menys poques veus humanes. En Miquel tenia una certa debilitat per aquells entrellums d'estiu, quan després d'un llarg dia, que la posta del sol venerava, s'asseïa rere un porxo leial fet d'arbres. Aquest món avui en vies d'extinció ajudava a comprendre la visió de l'home que molts vam tractar i conèixer.

Els dos teníem l'ànima enlairada per entre els núvols, gaudíem d'aquells ponents dolcíssims, del petrificat oneig de les antigues muntanyes de les Gavarres. Mas Puig de Dalt o can Llagosta, situat damunt un pujol, és el centre d'un paisatge meravellós, entre quatre feixetes, amb dues cases fetes de pedra i argila amassada. Ara recordo com el seu gos corria per entre el bosc de roures, pins i alzines, pinastres, brolles de bruc, estepes i mates d'arboç. Com deia el poeta renaixentista Careta i Vidal: «Com arbre rabassut de vella soca, / assentat al damunt de ferma roca, / desafiant los vents i les centúries, / s'aixeca de mos avis lo casal».

c) Sempre he admirat la figura d'en Miquel lliurat radicalment, en cos i ànima, a la creació d'una obra polièdrica, que una mort cruel i prematura va segar i va interrompre. Llevat d'uns guanys que obtenia de terres familiars llogades, a propietaris i masovers veïns, sempre es va defensar, es va guanyar les garrofes com a articulista de llarga volada, guionista, escriptor de biografies per encàrrec. En ell coincidien la persona real i la persona lliurada com un ermità a la feina intel·lectual, sovint malpagada, a llegir i a escriure amb total llibertat, atent al batec quotidià, sense massa lligams externs que l'atenallessin, llevat de tenir cura de la seva mare. M'agradava com escrivia, la seva finor tècnica, l'agilitat narrativa de molts dels seus articles i proses de creació.

Com a editor, juntament amb Enric Prat, que érem de la revista l'"Estruç", full literari de l'Associació d'exalumnes de català (ADAC), (1981-1985), que s'editava a Girona, allí l'hi vam publicar comentaris sobre la poesia de Josep Carner, reflexions a l'entorn de l'obra de Pier Paolo Pasolini, que admirava com a escriptor i cineasta, fragments d'un primer dietari que en aquell moment ja portava, alguns textos retocats dels quals han estat reaprofitats i millorats en obres posteriors (*Paisatges amb flames*, 1990 i *l'Enigma*, 1999). Més endavant, va col·laborar en una altra empresa editorial que encara tirem endavant, la plaquette SENHAL. Allí li vam publicar da-

rrerament la reflexió teòrica: *Per complaure l'amo* (2001), i la *Carta a la meva filla*, traducció de Georges Hyvernalud (2006). En el número 7 de la revista l'“Estruç” (juliol de 1981), hi va publicar un fragment d'una novel·la curta que tenia en dança: *La revolta d'Isidor*, un text, que va situar als anys quaranta del segle XX, que possiblement més endavant va desdenyar o bé que encara roman inèdit, que tractava «del desarrelament d'un personatge d'origens rurals en instal·lar-se, forçat per les circumstàncies, en un medi urbà», una obreta que em recordava l'empremta d'aquells personatges de la ruralia, descrits per en Prudenci Bertrana i la seva colla que es feien presents en la novel·la modernista, gent que aterrava a la ciutat plens d'enyorança, conflictius, perduts en un ambient físic i social desfavorable. Heus-ne aquí un petit fragment de ressons proustians:

A posta, no obrí el calaix del mig, per evitar aquella sentor forta i dolça de la roba endreçada de naftalina: les vànoves antigues, brodades, els llençols de fil que mai no havia vist despleats, i el que fóra el vestit de casament de la seva mare. El calaix de baix, recordà, era el que més excitava la seva imaginació infantil, l'obrí i, gairebé inconscient, repetí un gest de la seva infantesa: agafà un vella pipa de bruc que havia estat del seu avi i, amb una precaució fonamentada, en la repugnància —com aquell qui gosa o no gosa— després de llevar-se'n la cigarreta, se l'acostà a la boca i, finalment, va prémer-la amb els llavis. Aspirà i sentí a la boca la fortor del romaní que — li ho havien explicat— tenia costum de fumar el seu avi». Per cert, què se n'ha fet d'aquesta novel·leta? L'alzina persevera.

Cadaqués, 2

OCTUBRE

Pev a eu Pep,
amb qui compartim
paisatges, aires i
olors que s'entenen
en aquest llisne.

Amb una llarga
amistat,
Miquel Perrotó
Wau/mmx

LLIBRES LLEGITS EL 2009

(1)

- * Sàndor Márai, L'última trobada, Empúries
 - * Just Cabot, Vida i cartes de l'exili (1939-1961), A Contra Vent
 - * Pep Vila, De la felicitat gastada, CCS edicions
 - * Roberto Saviano, El contrari de la mort, Empúries
 - * Antoni Pladevall, La prefallona usua, Columna
 - * Jean Giono, L'home que plantava arbres, El Cercle de Viena
 - * Francesc Prat, Finjiments, CCS edicions
 - * Albert Caraco, Post mortem, Niqueme
 - * Sàndor Márai, Els rebels, Empúries
 - * Arthur Schützler, Història somniada, Quaderns Crema
 - * Hans-Gerd Koch, Quando Kafka viu kaciu mi, El Acauntillat
 - * Franz Kafka, Narracions, Quaderns Crema
 - * Klaus Mann, El condemnat a viure, El Nadir
 - * Mílvia Alcántara, Olor de Colònia, Eds de 1924
 - * Stefan Zweig, Model, el de los libros, diu "Sueños olvidados y otros bellos", Alba Editorial.
 - * Ahevon Appelfeld, Katerina, Losada
 - * Enric Belaguer, La casa que vull, Avola Editors
 - * Marguerite Yourcenar, El tret de gràcia, Edicions B
 - * Albert Caraco, Breviari del caos, Sexto Piso
 - * Philip Larkin, Finestrals, La Bruixa Edicions
 - * Daniel O'Hara, La caiguda de l'estiu, Empúries
 - * Julià l'Apostata, Contra els galileus, PUV
 - * Julià l'Apostata, El bany dels Gesus, Adenara
 - * Alberto Vigevani, Verano en el lago, Minisala
-
- * Fages de Climent, Les hòmies de Lleis, Quaderns Crema
 - * Fred Uhlman, Reencuentro, Tusquets
 - * COSES SOBRE MARC AURELI Imperator, en diversos llibres (Nova traducció catalana de Joan Albench, articles de Carles Garcia Gual, etc.)
 - * COSES SOBRE HIPATIA i l'ALEXANDRIA DEL SEGLE V (Carles Garcia Gual, diversos articles)
 - * Rèdles de Giocchenio Lanza Tomasi a la nova traducció d'El Gottopredo, a càrrec de Pau Vidal, i nous apèndexs. Comparació amb la traducció de Miquel Villalonga i amb l'edició italiana vigent de Feltrinelli, any 2002
 - * Julià Gracq, La literatura como objeto, Noubar
 - * Dos anys de 20 anys. Salvador Espriu, Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Barcelona, 1930-1938.
 - * Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Shakespeare, Noubar
 - * S. M. Partellet, Reductors, il·lustrats i virtuòs, Eds. 62

Publicat en el
 "Nou Breuari de Catalunya"
 2009

JO

Prescindim de falses modèsties: per a mi, jo sóc el principi i la fi. No és egolatria, sinó ^{ciència} ~~realitat~~; no pas psicologia, sinó bioquímica. Jo sóc aquest cos humà circumscrit en el temps, que fou engendrat i que s'extingirà, que va néixer i créixer i que va envellint entre dolors i plaers. Un ^{episodi} ~~accident~~ biològic afortunat i complex. Jo sóc aquest cos que gaudeix de sentits i que conté pensament, emocions i experiència, llenguatges. El cos que origina la persona. Sota aquesta constitució viu, i tindrà una sola i única existència. Raó de més, doncs, per tenir-ne cura i procurar que prosperi i perduri.

El món, però, és regeix per la dialèctica i el meu jo ha d'estar en contacte amb tants d'altres. És una relació fonamental i delicada. En ella, pren forma i sentit, actua, juga, es va perfilant, a través del dolor i del plaer, també. El pacte moral, la norma ètica governen aquesta fricció constant. Són invencions, certament, però cabdals per a la convivència. Convé atènyer-s'hi, benvolguts Nietzsche, Ibsen, perquè, en últim terme, són estratègies per sobreviure, un acord de no agressió i de suport mutu.

Què sé de mi? Què sé dels altres? Aquesta és la qüestió clau i definitiva: el coneixement. Sé poc de mi i encara menys dels altres. Ombres, observades des de la caverna platònica. M'he de confiar dels sentits, de la raó, de la memòria i de l'instint. No dispo de d'altres instruments. Valent-me'n, doncs, m'he de manejar en aquest món, preservar-m'hi. Evitem falses modèsties, però, atesa l'espessor de la boira, s'aconsella prudència.

Miquel Pairoli

llibreria

hortes, 22 - tel: 21 23 95 - girona

DIVENDRES DIA 28 DE GENER DE 1983, 8 del vespre.

lectura
de les
obres
Guanyadores

II Premi de Narració Curta
JUST M. CASERO

II Premi de Narració Curta
JUST M. CASERO

Ier PREMI:
"HEU VIST TANA?"
de Miquel
Fañanàs.

II Premi de Narració Curta
JUST M. CASERO

II Premi de Narració Curta
JUST M. CASERO

II^{on} PREMI:
"CONXA
PIQUER
A NOVA YORK"
de Josep M^a
Fonalleras.

II Premi de Narració Curta
JUST M. CASERO

ACCÈSSIT:

a càrrec de membres
del
GRUP PROSCENIUM

"EL CARRER
DE LA LLEBRE"
de Miquel Pairoli.

presentarà l'acte: ANTONI PUIGVERT.